

Fanevelésnél célunk a minél hosszabb és ágtszta törzs nevelése legyen. Nem hiszem, hogy ezt más jobban elősegítené, mint a gyertyán s emellett erdőnek is, fapasztának is megadja a szél és nap behatolása ellen szükséges védőszegélyt. Elültetés után a gyertyáncsemetét is meszük tőre, mint az akácot.

Az akácot sarjáról történt egyszeri felújulása után célszerű más fajjal kicserélni, minthogy a második sarjadzásból származó állomány már gyengébb. A kicserélésnél azonban meggyűlik a bajunk az akác gyökérsarjaival. Ennek elejét vehetjük, ha a kitermelendő fák törzsét mellmagasságban, 10 cm szélességben a kéregnek és hánicsnak a fatestig hatoló lehántásával körülgyűrűzzük. A tavaszi vagy nyáreleji élénk nedvkeringés idején végzett ilyen gyűrűzés után őszre a fák kiszáradnak és a sarjakkal nincs többé baj. Így kezelt akácállomány alá tavasszal más fafajt is telepíthetünk. Azt is megtehetjük, hogy a más fafaj kívánsága szerint esetleg az állománynak csak egy részét gyűrűzzük körül, a másik részét pedig még egy-két évig védőállománynak meghagyjuk. Így a gyomok sem burjánzanak fel annyira, mintha az új telepítést egyszerre szabaddá tesszük.

A fenyőcsemetéről azt tartjuk, hogy tavasszal sikeresebben ültethető, mint ősszel. Kísérletezéssel meg kellene állapítani, hogy ősszel a gyökér mélységéig jól átmedvesedett talajban serkenti-e a fenyőcsemete élni akarása a gyökérét új gyökérszálak fejlesztésére, hogy ezekkel szervesen összeforrjon a talajjal. Ha igen, akkor ősszel is sikeresen ültethetünk fenyőcsemetét.

Kiskunhalas környéki homoktalajok erdősítése

VÁRKONYI LÁSZLÓ
erdőművelési főmérnök

A Duna—Tiszaközi homokhát Kecskemét—Csengőd—Jánoshalma közötti háromszögén terül el a Halas környéki homokvidék kb. 9000 ha-ja. Meszes homok, melyet a víz és szél vitt, hordott tovább a Dunától délkeleti irányban. Az egész vidék hepe-hupás, buckás. Debeák, Inoka, Eresztő alacsony hegyvidékhez hasonló. Sivár a kép: *Tortula ruralis*, *Fumana vulgaris*, *Alcana tinctoria*, kutyatej, néhol növényzet nélküli, nyílt bucka. Az egész területen elszórva galagonya tarkít, ritkán a boróka. Olykor a buckákra is felhúzódva megtaláljuk kisebb-nagyobb csoportokban vagy egyenként elszórva a fehér, szürke és fekete nyárat. Messziről erdőszült terület képét mutatja. A facsoportok a régi erdők maradványai. A gyökérsarjak megmaradását, fejlődését a mértéktelen legeltetés akadályozta. A csapadék kevés, de nagyobb baj annak egyenlőtlen eloszlása. A téli és tavaszi szelek sokat párologtatnak a talajból. A csapadékhiány következtében június—augusztus hónapokban a talaj 60 cm mélyen kiszárad, a sekélygyökéretű növények elpusztulnak. Jó a vízgazdálkodás a nyílt buckákon, mert a szél állandóan mozgásban tartja a homok felszínét és a párologást olyan mértékben csökkenti, hogy a talaj kiszáradása 10 cm-nél nem mélyebb. A szárazság és a szél közös hatása a homokverés. A szél hómentes téli időben, vagy tavasszal felragadja az apró kvarcsze-

meket s a gyenge növényhez csapkodva pár nap alatt megöli azt. A területek kitettebb részén kiássa vagy betakarja a csemetéket, kihordja a legapróbb szemű humuszt, ezzel is rontva az amúgy is gyenge homoktalajt.

A múlt században a homok megkötésére komoly kezdeményező lépés nem történt, legalább is nem maradt nyoma sem a területeken, sem Halas város levéltárában. A fahiány eredményeként indult meg a múlt század végén a tanyák, a mesgyék fásítása, folytatódva az 1900-as évek után is. Ennek, valamint a tervszerű alföldfásításnak eredménye a jobb részeken sok fásor és kis erdőparcella. Itt maradt azonban a homoktenger megoldatlan problémája.

Borókával szegélyezett, fehér nyárral, nyírral elegyes erdei- és feketefenyves telepítés

Meg kell említeni, hogy az 1930-as években kevés eredménnyel sok száz holdra terjedő erdősítést hajtottak végre a homokbuckákon. Az előkészítés jó volt: 50—60 cm mélyen, kézierővel fordították a talajt. Hibás és rossz volt a fafaj megválasztása. A gyöngye homokot kizárólag akáccal és nemesnyárral erdősítették. Még a hivatalos tanácsadó szervezetet is megzavarta a környék jobb részein a jól fejlődő akác, az ültetések első 2—3 evi sikere. A forgatott talajban még közepes csapadék esetén is szép volt a fejlődésük. Azután jött a visszaesés. A forgatás hatásának csökkentésével csökkent a talaj víztároló képessége, a fácskák fejlődése megállt, nagyrészt száradásnak indultak, kivesztek. Most már csak a jobb talajfoltok csoportjai, egyedei élnek — gyenge, esetleg közepes fejlődést mutatva.

A felszabadulás után ezeket a területeket állami tulajdonba juttatta a földreform. Már a hároméves tervünk idején megindult a küzdelem a rossz homokterületek erdősítéssel való hasznosításáért.

Ötéves tervünk milliókat áldoz, hogy erdőkulturát teremtve bevonjuk e gyenge területeket népgazdaságunk termelésébe. A mult példáin okulva, felhasználjuk a tudomány mai fejlettségét és a tervbe vett erdősítendő területeken talajvizsgálatokat végzünk vagy végeztetünk. A vizsgálatok eredménye alapján kerül kivitelezésre az erdősítés. Sajnos, a talajvizsgálatok eredménye — a talaj változatossága miatt — nem ad megnyugtató irányt minden területre. A talajszelvények sűrítése mellett a növények adnak támpontot (ahol a talaj az előző években nem volt művelve) a talaj minőségére, illetve a választható fafajra.

A vizsgálatok eredményei bebizonyították, hogy talajaink 70 százalékan a feketefenyő, a szürke- és a feketenyár, 10 százalékan, az erdeifenyő lesz telepíthető. A fennmaradó 20 százalék megoszlik az akác, nemesnyár és a tölgy között. Töltelékfának, egyben a második koronaszint kialakítására, alkalmas a celtisz, a zöld- és koraijuhar, a csörgőfa, a hárs. Cserjék közül — a talaj minősége szerint — alkalmas az ámorfa, galagonya, boróka, kökény, bodza, a fagyal.

Nagyobb szerepet kell adni a jobb lapokon a tölgynek. Bizonyíték erre a jánostelevi buckavidék, ahol elfogadható fejlődésű tölgyek vannak. Kívánatos a nedves periódusok felhasználása. Elegyetlen fenyvesek helyett lombbal elegyes állományokat telepítünk. A fenyőt szürkenyárral és kevés feketenyárral elegyítjük és elszórva viszünk bele cserjéket. A fenyő védelme szempontjából jó, ha a szürke- és feketenyárat 1—2 évvel előbb ültetjük. A jobb talajrészek nemesnyárral, akáccal és tölgygel való erdősítése nem okoz nehézséget.

Csemetekertjeinket a kívánt fajok kellő mennyiségű termelésére állítjuk be. A magvakat, nemesnyárnál a dugványokat, lehetőség szerint itt nevelkedett magfákról szedjük. Ezek már megszokták az itteni klímát, aklimatizálódtak. Utódaik több sikerrel küzdenek meg a mostoha viszonyokkal. A fumána-talajokat egyelőre nem erdősítjük.

Általában 2 éves fejlett fenyőcsemetével erdősítünk. Kísérleteket folytattunk 1 éves fenyőcsemetével is, az eredmény rossz volt. Kívánatos a kísérleteket tovább folytatni. Kísérletezünk 2 éves szürkenyárcsemete nevelésével, erdősítésével. Első évben nedves talajú (öntözés nélküli) csemetekertben neveljük, a második évben gyengébb talajú homoki csemetekertbe iskolázzuk át. Az itt nevelt és szoktatott csemete jobban bírja a fejlődés legnehezebb első éveit.

Az erdősítés, állománynevelés első tényezője, a faj megválasztása után következik a talajelőkészítés jó és gondos kivitele. Fejlődő gépállomásaink egyre jobb munkát adnak. Először a felső talajszintet lebuktatjuk, tárcsázzuk (gyephántás), majd később 30—35 cm mélysántást adunk. Nagy hiányosság, hogy nincs megfelelő eke a gyökeres talajra, vékony, sokszor vastagabb gyökerekkel nem bírnak az ekék. Gyenge talajainkon feltétlenül szükséges a teljes talajművelés. Kísérleteink bizonyítják, hogy a részleges talajművelés, mind a sávos, mind a gödrös, lényegesen alacsonyabb eredményt hoz. Természetesen nagy a szerepe a műveletlen részen növő növényzet tápanyag- és vízelvonó hatásának.

Erdősítéseink egyik ellensége az említett homokverés. A védekezés elsőrendű feladat, a csemeték megindulásáig, főleg a fenyőcsemetekben a kitétség szerint 20—90 százalékos kárt okoz. Ismert védekezési mód a szélfúvásnak kitett erdősítések szalmázása. Bevált, de költségesebb,

a 30—40 m-ként felállított sövényrácok alkalmazása. Próbálkoztunk, de kevés eredménnyel, élősövények ültetésével. A legnagyobb homokfűvás idején nem volt rajtuk lomb és így nem védhettek.

Fenyőerdősítéseink egy részét úgy igyekeztünk a homokveréstől védeni, hogy sávos rozsvetésbe ültettük a csemetéket. A csemeték sorában nincsen rozsvetés. A rozsvetés védelme alatt szépen megindultak a csemeték, beéréskor pedig magas tarlóval vágtuk le a rozsvétet. Az eredmény egyelőre kielégítő. Aratáskor 96,4 százalékos volt a megeredés, a megmaradás 72% eredményt mutatott. Ápolni csak a rozsvét learatása utáni időben kellett, mert a gyomot a rozsvét nem engedte fejlődni.

Jellegzetes borókás-nyíres erdőrésztlet homokon

Másik nagy ellensége erdősítéseinknek a szárazság. Ez ellen csak részben tudunk védekezni azzal, hogy hosszú gyökerű csemetékkal erdősítünk. Másik védekezés az ápolás időbeni, jó elvégzése, amivel eltávolítjuk a nedvességet rabló gyomnövényeket, tároljuk a csemete részére a lehulló csapadékot. Ebből a szempontból ott is fontos az ápolás, ahol nem nő semmiféle gyom. Ültetéseinket 3—4 évig ápoljuk. Azonban mindez nem elegendő védekezés a szárazság ellen. Június—augusztus hónapokban 50—60 cm mélyen kiszárad a talaj és nagy tömegekben pusztulnak a csemeték, néha még a kétéves erdősítésekben is.

Az oldalakon és lapokon — sok helyen — nagy károkat okoz a cserebogárpajor. A védekezés most van kísérletezés alatt. Az ültető gödrökbe Agritoxot teszünk, gödrönként 6 g mennyiségben. A kísérlet eredménye nagy lépéssel viheti előre az erdősítés ügyét. Szükséges, hogy az ERTI az eddiginél is nagyobb segítséget adjon, főleg a fafajválasztás és a szárazság elleni védekezés terén.